

УДК 341.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.43>

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ТА ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПЕРЕКОНАНЬ У ДЕРЖАВАХ ЄС

Андрій Сидор

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних відносин та дипломатичної служби
вул. Січових Стрільців 19, 79000, м. Львів, Україна*

У статті аналізується феномен свободи інтернету як визначальний чинник демократичного розвитку Європейського Союзу. Підкреслюється, що в сучасному інформаційному суспільстві доступ до цифрових платформ і технологій безпосередньо впливає на формування громадської думки, політичну участь та підзвітність інституцій. Інтернет перетворився з технічної мережі на нову публічну сферу, де громадяни, медіа та уряди співіснують в умовах постійної комунікації та суперечок. У цьому просторі може процвітати демократичний діалог, але лише за умови, що доступ, прозорість і плюралізм однаково гарантовані для всіх. Дослідження демонструє, що, незважаючи на глобальне лідерство ЄС у сфері цифрового регулювання, між проголошеними цінностями відкритості та реаліями концентрації ринку, алгоритмічної маніпуляції і соціальної нерівності зберігаються значні суперечності. Дедалі більше домінування транснаціональних корпорацій, поширення дезінформації та збереження цифрового розриву між соціальними групами й регіонами обмежують інклюзивний потенціал свободи інтернету. Водночас європейські ініціативи демонструють зусилля, спрямовані на перетворення технологічного прогресу на механізм демократичного оновлення. У статті робиться висновок, що свобода інтернету в Європейському Союзі повинна розумітися не тільки як юридичне право, а й як жива демократична практика, яка вимагає постійного захисту та адаптації. Забезпечення універсального цифрового доступу, сприяння медіаграмотності й посилення громадського контролю над алгоритмами є необхідними кроками для збереження цілісності європейської цифрової публічної сфери. Майбутнє європейської демократії дедалі більше залежить від того, наскільки успішно її інституції зможуть перетворити інтернет з інструмента впливу на простір спільної відповідальності та громадянської довіри.

Ключові слова: інтернет-свобода, демократія, Європейський Союз, цифрові права, публічна сфера, інклюзивність, прозорість, урядування.

Поява інтернету як переважного засобу політичної комунікації змінила демократичний ландшафт Європи у XXI ст. У Європейському Союзі, де легітимність управління постійно обговорюється між національним і наднаціональним рівнями, цифрова сфера стала вирішальним чинником у формуванні громадянської участі, політичного дискурсу та інституційної відповідальності. Швидке поширення онлайн-платформ розмило традиційні межі між державою і громадянським суспільством, створивши не лише нові простори для обговорення, а й нові форми контролю, поляризації та нерівності. Розуміння того, як працює свобода інтернету в цьому складному середовищі, є надзвичайно важливим для оцінки як стійкості, так і вразливості демократичних систем у ЄС.

Актуальність цього дослідження полягає в стрімкому розширенні впливу цифрових технологій на демократичне врядування в Європейському Союзі. Залежно від того як політична комунікація, громадянська участь та публічні обговорення дедалі більше

переходять у цифрову сферу, розуміння того, як доступ до інформації та онлайн-платформ формує ці процеси, стає надзвичайно важливим. Інтенсифікація алгоритмічного добору контенту, поширення екосистем дезінформації та дедалі більша залежність громадян від цифрової інфраструктури становлять пряму загрозу демократичній стабільності та прозорості. У цьому контексті розгляд свободи інтернету як структурної умови та нормативної цінності дає змогу глибше оцінити, як ЄС може зберегти громадянську довіру, інституційну підзвітність та плюралістичну дискусію в епоху прискорених технологічних перетворень.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між свободою інтернету та демократичною участю в ЄС, з особливим акцентом на доступі до інформації, інклюзивності цифрових просторів та інституційних механізмах, що забезпечують прозорість і плюралізм. Стаття покликана дати відповідь на три ключові питання: як інтернет переосмислив публічну сферу та громадянську активність у державах – членах ЄС; які правові, технологічні та політичні інструменти підтримують або обмежують свободи в інтернеті; якою мірою регулювання цифрових платформ впливає на якість та інклюзивність демократичного врядування. Висвітлюючи ці питання, дослідження має на меті з'ясувати, як цифрове середовище одночасно сприяє та обмежує демократичний потенціал сучасної Європи.

Методологічно стаття використовує міждисциплінарний підхід, що поєднує правовий аналіз, теорію дискурсу та інституційні кейс-стаді. Спираючись на концептуальну основу теорії публічної сфери Ю. Габермаса, вона інтерпретує цифрову комунікацію як арену обговорення, структуровану владою, доступом та регулюванням. Дослідження поєднує нормативний та емпіричний виміри, аналізуючи законодавчі інструменти ЄС, як-от Закон про цифрові послуги (DSA), Закон про цифрові ринки (DMA), а також статистичні дані Євростату й Індексів цифрової економіки та суспільства (DESI) Європейської комісії. Ця гібридна методологія дає змогу з'ясувати не тільки філософські та правові аспекти свободи інтернету, а і її практичні наслідки для залучення громадян та демократичного формування політики.

Академічний розвиток цієї теми є значним, але фрагментованим, охоплюючи політичні науки, медіадослідження, цифрове врядування та юридичну науку. Фундаментальні теоретичні внески, від концепції публічної сфери Габермаса до сучасних аналізів алгоритмічного врядування, забезпечують міцну основу для розуміння демократичних наслідків онлайн-комунікації. Однак, незважаючи на широкі дослідження цифрового розриву, монополізації платформ та регуляторних рамок, комплексний міждисциплінарний синтез залишається недостатньо розвиненим. Останні дослідження дедалі частіше підкреслюють необхідність оцінювати свободу інтернету через не тільки правові гарантії, а й практичні умови доступу, алгоритмічну прозорість та соціально-економічні фактори, що формують цифрову участь. Тому ця стаття сприяє заповненню наукової прогалини шляхом інтеграції нормативної теорії, емпіричних даних та аналізу політики для надання цілісного аналізу свободи інтернету як основи демократичного розвитку в ЄС.

Емпірична база статті охоплює офіційні документи та законодавчі акти ЄС, включно з директивами, комунікаціями та політичними програмами, що визначають архітектуру цифрового врядування ЄС. Вона також містить звіти та аналітичні матеріали провідних європейських і міжнародних дослідницьких організацій, як-от Європейська обсерваторія цифрових медіа (EDMO), Freedom House та Access Now, які документують поточні виклики, пов'язані з дезінформацією, алгоритмічним контролем і цифровими правами. Наукові праці провідних теоретиків медіа та демократії, зокрема Габермаса [12], Даогрена [4], Клоніка та ін. [13], забезпечують теоретичну й етичну основу для інтерпретації цифрової участі як складника демократичного ладу. Доповнюють їх статистичні та емпіричні дослідження

Eurostat [7] і Європейської комісії [5; 16], які в сукупності висвітлюють нерівності та інституційні відповіді, що визначають поточний етап цифрової трансформації Європи.

Перетворення інтернету на центральну арену для публічних обговорень глибоко змінило структуру та межі публічної сфери в сучасних демократичних суспільствах. У ЄС, де легітимність управління постійно обговорюється на різних рівнях влади, інтернет став важливою інфраструктурою для громадянської активності, суперечок та колективних дебатів. Ця цифрова трансформація означає більш широкий зсув у демократичній участі – такий, що виходить за межі інституційних форумів, як-от парламенти та ради, і поширюється на децентралізовані транснаціональні арени, де громадяни взаємодіють, обговорюють та мобілізуються навколо спільних проблем.

Спираючись на концепцію публічної сфери Ю. Габермаса [12], інтернет можна концептуалізувати як опосередковану арену для раціонально-критичного дискурсу, на якій збираються індивіди, щоб сформувану громадську думку поза контролем держави або корпоративних акторів. У контексті ЄС це було особливо важливим для вирішення так званого дефіциту демократії та для сприяння транснаціональним просторам для обговорення, де такі питання, як кліматична політика, міграція та цифровий нагляд, виходять за межі національних кордонів. Поява цифрових платформ, як-от X, Reddit та YouTube, розширила цю цифрову публічну сферу, давши змогу безлічі акторів, від пересічних громадян до НУО та громадських рухів, впливати на політичні програми та кидати виклик гегемоністським нарративам.

Роль інтернету як сфери обговорення є не лише символічною, а й глибоко інституційною. Він створив конкретні механізми участі, як-от електронні петиції, онлайн-консультації, цифрові референдуми та законодавчий краудсорсинг. Європейська громадянська ініціатива (далі – ЄГІ), запроваджена Лісабонським договором, є прикладом цієї трансформації, надаючи громадянам ЄС можливість пропонувати законодавчі заходи шляхом цифрової мобілізації після збору необхідної кількості підписів у державах-членах. Хоча процедурні перешкоди обмежили її широкий успіх, ЄГІ демонструє інституційне визнання цифрової участі як легітимного демократичного інструменту.

Однак подвійна природа інтернету (як місця для обговорення та комерційної екосистеми) виявляє суперечності цифрової демократії. З одного боку, він демократизує доступ до дискусій, з іншого – сприяє створенню «ехокамер», поляризації та маніпуляціям, що підривають рівність в обговоренні. Домінування кількох американських платформ з непрозорими структурами управління контентом викликає занепокоєння щодо цифрового суверенітету та підзвітності в публічній сфері ЄС. Учені дедалі частіше виступають за переробку платформ відповідно до демократичних принципів, наголошуючи на алгоритмічній прозорості, контролі користувачів та поміркованості в інтересах громадськості [13]. Так, цифрова публічна сфера ЄС залишається гібридною: вона має трансформаційний потенціал, але залежить від правових гарантій, інституційних інновацій та постійного громадського контролю.

Реалізація свободи інтернету як інклюзивного демократичного простору критично залежить від рівного доступу – передумови, яка далеко не є універсальною в усьому ЄС. Цифрова інклюзія, що розуміється як здатність усіх осіб і спільнот отримувати доступ до інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та ефективно їх використовувати, становить як соціальну, так і нормативну основу демократичної участі. Окрім простого під'єднання до мережі, інклюзія охоплює доступність за ціною, цифрову грамотність, доступний дизайн та соціокультурні умови, що забезпечують значущу участь у публічному дискурсі.

Незважаючи на прогрес у всьому ЄС, значні цифрові розриви зберігаються не тільки між державами-членами, а й усередині них, що впливає на вразливі соціальні групи, як-от люди похилого віку, люди з інвалідністю, сільське населення, домогосподарства з низьким рівнем доходу та етнічні меншини. За даними Євростату [7], у 2022 році 93% домогосподарств ЄС мали доступ до інтернету, однак лише 54% осіб віком 65–74 роки користувалися ним щодня, порівняно з понад 90% серед осіб віком 16–24 роки. Ця диспропорція відображає системні нерівності в освіті, економічній стабільності та інституційній роботі з населенням.

Особи з інвалідністю стикаються з особливо гострими перешкодами. Незважаючи на Європейський акт про доступність [8] (Директива (ЄС) 2019/882), державні та приватні цифрові інтерфейси часто залишаються недоступними для користувачів із порушеннями зору, слуху, когнітивних функцій або моторики. Аудит, проведений Європейським форумом з питань інвалідності у 2021 році, виявив, що менш ніж 30% вебсайтів урядів країн ЄС відповідають навіть мінімальним стандартам Керівних принципів доступності вебконтенту (WCAG 2.1). Такий виняток не тільки обмежує доступ до цифрових послуг, а й фактично усуває громадян від публічних обговорень та громадянської участі.

Географічні розбіжності ще більше ускладнюють проблему. Громадяни сільських або периферійних регіонів часто стикаються з повільнішою швидкістю широкопasmового доступу, меншою кількістю провайдерів та вищими витратами, незважаючи на ініціативи ЄС «Механізм «З'єднати Європу» та «Цифрове десятиліття». Наприклад, рівень проникнення широкопasmового інтернету в сільських районах Румунії та Болгарії залишається нижчим за 70%, порівняно з понад 90% у міських районах Нідерландів або Данії [6]. Ці диспропорції створюють дворівневе інформаційне суспільство, у якому участь залежить від інфраструктурного середовища.

Економічна нерівність також перетинається з цифровою ізоляцією. Особи з низьким рівнем доходу часто не мають коштів для придбання відповідних пристроїв, стабільного під'єднання до інтернету або сучасного програмного забезпечення, що обмежує їх доступ до онлайн-освіти, ринків праці та громадянської активності. Під час пандемії COVID-19 цифровий розрив став особливо помітним, оскільки діти з малозабезпечених сімей в Іспанії, Італії та Греції зазнали освітніх труднощів через відсутність пристроїв або надійного доступу до інтернету [18].

Етнічні та мовні меншини, мігранти й особи, які шукають притулку, стикаються з додатковими структурними перешкодами. Мовна доступність та наявність публічних цифрових послуг мовами меншин залишаються обмеженими в декількох державах – членах ЄС. Наприклад, ромські громади в Центральній та Східній Європі продовжують стикатися з комплексними перешкодами у вигляді бідності, дискримінації та цифрової неграмотності, які виключають їх з механізмів участі та інформаційних каналів [11].

На політичному рівні, попри запровадження з боку ЄС таких інструментів, як План дій у сфері цифрової освіти (2021–2027) та Цифровий компас 2030, їх використання в різних секторах залишається нерівномірним і фрагментарним. Місцеві органи влади та НУО відіграли важливу роль у просуванні інклюзивних програм цифрової грамотності, спрямованих на людей похилого віку, громади мігрантів і людей з інвалідністю. Такі ініціативи, як Digisterker (Нідерланди) та Nuteaigo (Фінляндія), є прикладами найкращих практик поширення доступного електронного урядування та цифрової компетентності. Проте справжня інклюзія вимагає не лише під'єднання до мережі, а й структурного визнання нерівності, проактивного втручання держави та регуляторних зобов'язань для приватних постачальників послуг щодо обслуговування маргіналізованих громад. Невирішення цих питань

не тільки обмежує індивідуальну свободу дій, а й підриває цілісність демократичних процесів, залишаючи значну частину виборців без можливості повноцінно брати участь у суспільному житті.

Принцип вільного доступу до інформації є основою демократичного врядування та необхідною передумовою свободи в інтернеті. У межах багаторівневої архітектури врядування ЄС доступність урядових даних, журналістського контенту та освітніх матеріалів за допомогою цифрових засобів відіграє важливу роль у формуванні громадської думки, посиленні громадянської активності та забезпеченні прозорості та підзвітності. Розвиток систем відкритих урядових даних (OGD) в усьому ЄС є результатом колективних зусиль з демократизації доступу до інформації, що перебуває у володінні держави. Забезпечуючи вільний електронний доступ до наборів даних – що охоплюють державні видатки, моніторинг навколишнього середовища, ефективність охорони здоров'я та результати виборів – держави-члени прагнуть сприяти прозорості, розробці політики на основі фактичних даних та громадському контролю.

Правовою основою для такої прозорості є Директива 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору, яка вимагає проактивної публікації цінних наборів даних та гармонізує стандарти взаємодії. Європейський портал даних, запущений у 2015 р. та оновлений у межах програми «Цифрова Європа», наразі містить понад 1,6 млн наборів даних від державних установ ЄС. Такі держави, як Естонія, Данія та Франція, стали лідерами в упровадженні відкритих державних даних, використовуючи їх для стимулювання громадянських інновацій і партисипативного врядування [10].

Проте доступність залишається нерівномірною. Деякі держави-члени відстають у питаннях доступності даних у режимі реального часу, багатомовних інтерфейсів та стандартизації. Крім того, здатність громадянського суспільства використовувати відкриті дані часто обмежується низьким рівнем грамотності у сфері даних, технічними можливостями або обмежувальними моделями ліцензування. Ці обмеження підкреслюють необхідність створення надійних програм з розбудови потенціалу та більш ефективних механізмів забезпечення дотримання законодавства, щоб гарантувати, що межі відкритих даних є не лише символічними, а дійсно сприяють розширенню можливостей цифрового громадянства.

Цифровізація також закріпила нову структурну залежність, оскільки медіа дедалі більше покладаються на такі платформи, як Google і Meta, для поширення контенту, видимості аудиторії та отримання доходів від реклами. Ця залежність фактично підпорядковує журналістику алгоритмічній курації – динаміці, у якій технологічні корпорації, а не редакційні колеги визначають, яка інформація є пріоритетною, монетизованою або маргіналізованою. У відповідь на це ЄС затвердив такі інструменти, як Закон про цифрові ринки та Європейський закон про свободу ЗМІ (EMFA), щоб обмежити монополістичну поведінку та захистити редакційну цілісність у цифровій екосистемі. Проте менші медіа або ті з них, що виходять мовами меншин, залишаються особливо вразливими до виключення з ринку, алгоритмічної невидимості та фінансової нестабільності.

Доступ до освітнього контенту в інтернеті є ще одним важливим аспектом свободи інтернету та демократичної участі. У Плані дій ЄС у сфері цифрової освіти (2021–2027 рр.) відкритий та інклюзивний доступ до високоякісних освітніх ресурсів визнано стратегічним пріоритетом для побудови стійких демократій. Відкриті освітні ресурси (OER), масові онлайн-курси (МООС) та публічні платформи електронного навчання набули поширення по всій Європі. Французький FUN-МООС та німецький Hochschulforum Digitalisierung пропонують контент університетського рівня для вітчизняних і міжнародних студентів, а такі ініціативи, як European Schoolnet та SELFIE, сприяють розвитку цифрової грамотності, громадянської свідомості й медіакомпетентності серед студентів та викладачів.

Утім, доступ до цифрової освіти залишається стратифікованим. Студенти з малозабезпечених або віддалених районів, а також ті, хто не належить до панівної мовної групи, стикаються з інфраструктурними та змістовними бар'єрами. Різні рівні державного фінансування та технологічної готовності сприяють збереженню нерівності в цифровому навчанні, закріплюючи більш широкі соціально-економічні розбіжності [6]. Ба більше, комерціалізація освітніх платформ створює додаткові ризики: платні підписки, нав'язливий збір даних та алгоритмічна персоналізація – ставлять під загрозу нейтральність і прозорість. Як наслідок, багато вчених стверджують, що освітній контент слід розглядати як цифрове суспільне благо, яке управляється на основі прав і підтримується державними інвестиціями, а не ринковими імперативами [14].

Основним викликом у забезпеченні свободи інтернету в ЄС є концентрація влади в руках невеликої кількості панівних технологічних корпорацій. Ці глобальні гравці (Meta, Alphabet, Amazon, Apple та Microsoft) досягли квазімонопольного контролю над комунікаційною інфраструктурою, пошуковими системами та ринками онлайн-реклами. Вони більше не функціонують виключно як посередники інформації, а є чинниками легітимності, визначаючи, який контент бачать громадяни, за яких умов і з яким ефектом [19].

Алгоритмічні архітектури, оптимізовані для залучення аудиторії та монетизації, надають пріоритет емоційно зарядженому, сенсаційному або поляризувальному контенту [17]. Ця система алгоритмічного посилення, що корениться в капіталізмі спостереження, підриває плюралізм і прозорість, які необхідні для деліберативної демократії.

Наслідки цього домінування виходять за межі економіки й поширюються на сферу політичної діяльності. За допомогою вибіркової модерації, деперсоналізації та непрозорих систем рекомендацій технологічні монополії формують епістемічне середовище, у якому європейські громадяни обговорюють й ухвалюють рішення. Як показав скандал з Cambridge Analytica, комерціалізація персональних даних дає змогу здійснювати мікротаргетинг і маніпулювання поведінкою, що спотворює виборчі процеси та громадянський дискурс [3]. Такі факти демонструють, що корпоративна цифрова влада містить структурні ризики для демократії, що вимагає переосмислення управління платформами, заснованого на демократичній підзвітності.

Закон про цифрові ринки та Закон про цифрові послуги разом є найамбітнішими регуляторними заходами ЄС. Закон про цифрові ринки накладає на так званих воротарів зобов'язання забезпечити перенесення даних, взаємодію та справедливий рейтинг послуг, тоді як Закон про цифрові послуги вводить вимоги прозорості для модерації контенту та алгоритмічного ухвалення рішень. На доповнення до цих інструментів створено Європейський центр алгоритмічної прозорості (ЕСАТ) з метою аудиту та нагляду за великими онлайн-платформами. Однак ефективність цих механізмів залежатиме від спроможності національних регуляторних органів забезпечувати дотримання законодавства і їх незалежності. Без постійного нагляду асиметрія між державами та транснаціональними технологічними конгломератами може зберігатися, підриваючи нормативні прагнення ЄС щодо плюралізму й підзвітності [17].

Іншим ключовим аспектом цифрової трансформації є алгоритмічна фільтрація, що стосується автоматизованих систем, які визначають пріоритетність, персоналізують та поширюють контент. Хоча алгоритмічна фільтрація розроблена для покращення користувацького досвіду, вона має глибокі наслідки для інформаційної різноманітності й демократичних дебатів. Алгоритми, як правило, підсилюють емоційно резонансний або ідеологічно підтверджувальний матеріал, посилюючи «фільтрувальні бульбашки» та «ехокамери», що звужують доступ громадян до різноманітних поглядів [2]. Ця динаміка не тільки зменшує

епістемічне різноманіття, а й сприяє вірусному поширенню дезінформації та конспірологічних теорій, як задокументовано Європейською обсерваторією цифрових медіа [9].

У відповідь на це Закон про цифрові послуги тепер вимагає від дуже великих онлайн-платформ розкривати логіку своїх систем рекомендацій, пропонувати неперсоналізовані варіанти новинних стрічок та проводити оцінку ризиків, пов'язаних із фундаментальними правами й демократичною цілісністю. Учені та політики запропонували орієнтовані на громадян альтернативи, як-от алгоритми, що враховують різноманітність, публічні аудити та критерії фільтрування, контрольовані користувачами [1]. Деякі навіть виступають за публічне управління критичними цифровими інфраструктурами, щоб безпосередньо вбудувати демократичні цінності в алгоритмічний дизайн.

На структурному рівні ефективність цих реформ залежить від узгодженої та інклюзивної політики в цифровій сфері. У ЄС цифрова політика функціонує як нормативна архітектура, що регулює доступ, участь та рівність. Програма політики «Цифрове десятиліття» формулює вимірювані цілі – універсальне гігабітне під'єднання, передові цифрові навички для 80% дорослих та повна цифровізація державних послуг – що відображає перехід від ринковоорієнтованої до правоорієнтованої концепції доступу до інтернету [5]. Проте узгодженість політики залишається постійним викликом. Цифрова політика ЄС часто фрагментована між економічною, соціальною та безпековою сферами, що призводить до дублювання, неефективності й нормативних суперечностей. Наприклад, хоча ЄС і просуває принципи відкритого й вільного інтернету, його межі безпеки та міграції іноді підтримують збереження даних і нагляд за платформами [15]. Ця напруга вимагає цифрового конституціоналізму – гармонізованої рамки, що поєднує технологічні інновації з фундаментальними правами й демократичною підзвітністю.

Зрештою, для збереження свободи інтернету в ЄС потрібні не лише регуляторний контроль, а й інституційний плюралізм, громадянська участь та громадський нагляд. Інфраструктури, що фінансуються з державного бюджету (як-от France Université Numérique, Австрійський портал відкритих урядових даних чи естонська система X-Road), ілюструють, як підтримувані державою цифрові спільні ресурси можуть утілювати демократичне врядування на практиці. Не менш важливою є участь громадян та громадянського суспільства у формуванні політики. Такі механізми, як консультації за участю зацікавлених сторін, багатосторонні форуми та спільне формування бюджету для цифрових ініціатив, можуть забезпечити легітимність і процедурну справедливість у цифровому порядку Європи, що постійно розвивається. Отже, майбутнє свободи інтернету в ЄС залежить не лише від технологічного регулювання, а й від підтвердження демократії як постійної колективної практики в цифрову епоху.

Дослідження показує, що свобода інтернету в Європейському Союзі є як каталізатором, так і випробуванням для сучасної демократії. Хоча цифрові технології розширили можливості для громадянської участі, прозорості та транснаціонального діалогу, вони одночасно викрили структурні асиметрії – між державами й корпораціями, міськими та сільськими громадами, а також між громадянами, що мають владу, та громадянами, що перебувають у маргіналізованому становищі. Правові й політичні межі ЄС, включно із Законом про цифрові послуги, Законом про цифрові ринки та Програмою політики цифрового десятиліття, є важливою спробою поєднати інновації з підзвітністю. Проте збереження цифрового розриву, непрозорість алгоритмів та монополізація платформ підкреслюють крихіткість демократичної взаємодії в середовищі, де домінують приватні інфраструктури й комерційні імперативи.

В основі своєї свобода інтернету – це не суто технічна чи юридична умова, а політична та етична практика, яка вимагає постійного інституційного підтримання. Забезпечення рівного доступу до інформації, захист плюралізму медіа й упровадження прозорості в алгоритмічні системи є невід’ємними складниками демократичного цифрового порядку. Отже, завдання ЄС полягає не тільки в регулюванні платформ, а й у сприянні розвитку цифрової екосистеми, заснованої на принципах відкритості, інклюзивності та партисипативного врядування. Посилення здатності громадян критично ставитися до цифрових технологій має стати невід’ємною частиною ширшої демократичної стратегії Європи.

На завершення слід зазначити, що еволюція інтернету як публічної сфери в ЄС демонструє певний парадокс: він є одночасно найпотужнішим засобом демократичного самовираження та однією з найбільш суперечливих сфер управління. Майбутнє європейської демократії залежатиме від того, чи зможуть її інституції перетворити цифрову свободу з реактивної політичної проблеми на проактивну конституційну цінність, яка захищає індивідуальні права та водночас сприяє розвитку колективної відповідальності в цифрову епоху.

Список використаної літератури

1. Bozdag E., van den Hoven J. Breaking the Filter Bubble: Democracy and Design. *Ethics and Information Technology*, 2015. № 17(4). P. 249–265.
2. Bruns A. *Are Filter Bubbles Real?* Polity Press, 2019. 160 p.
3. Cadwalladr C., Graham-Harrison E. Revealed: 50 million Facebook Profiles Harvested for Cambridge Analytica in Major Data Breach. *The Guardian*. 2018. URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (дата звернення: 10.11.2025)
4. Dahlgren P. The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation. *Political Communication*, 2005. № 22(2). P. 147–162.
5. Digital Decade Policy Programme 2030. European Commission. 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-policy-programme-2030> (дата звернення: 17.11.2025)
6. Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission. 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 14.11.2025)
7. Digital economy and society statistics - households and individuals. Eurostat. 2023. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals (дата звернення: 16.11.2025)
8. Directive 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj> (дата звернення: 15.11.2025)
9. Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed. Special report 09/2021. European Court of Auditors. 2021. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/disinformation-9-2021/en/> (дата звернення: 16.11.2025)
10. European Data Portal: Open Data Maturity Report 2022. European Commission. 2022. URL: https://data.europa.eu/sites/default/files/landscaping_insight_report_n8_2022.pdf (дата звернення: 17.11.2025)
11. Gomes A., Dias J. G. Digital divide in the European Union: A typology of EU citizens. *Social Indicators Research*, 2024. № 176. P. 149–172.
12. Habermas J. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. MIT Press, 1991. 301 p.
13. Klonick K. The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. *Harvard Law Review*, 2017. № 131(6). P. 1598–1670.

14. Mintz S. Making every minute count: Reimagining the post-pandemic learning experience. Inside Higher Education. 2025. URL: <https://www.insidehighered.com/opinion/columns/higher-ed-gamma/2025/03/13/reimagining-post-pandemic-learning-experience> (дата звернення: 15.11.2025)
15. Protecting Civic Space in the EU. European Union Agency for Fundamental Rights. 2021. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-protecting-civic-space_en.pdf (дата звернення: 17.11.2025)
16. Regulation 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC. European Parliament. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng> (дата звернення: 11.11.2025)
17. The European Centre for Algorithmic Transparency. European Commission. 2025. URL: https://algorithmic-transparency.ec.europa.eu/index_en (дата звернення: 10.11.2025)
18. The State of School Education: One Year into the COVID Pandemic. Paris : OECD Publishing. 2021. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/04/the-state-of-school-education_b929a614/201dde84-en.pdf (дата звернення: 12.11.2025)
19. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. PublicAffairs, 2019. 704 p.

ACCESS TO INFORMATION AND FREE USE OF DIGITAL PLATFORMS AND TECHNOLOGIES AS THE BASIS FOR SHAPING PUBLIC OPINION IN EU COUNTRIES

Andriy Sydor

Ivan Franko National University of Lviv,

*Faculty of International Relations, Department of International Relations and Diplomatic Service
Sichovykh Strilciv Str., 19, 79000, Lviv, Ukraine*

The article analyzes the phenomenon of Internet freedom as a determining factor in the democratic development of the European Union. It emphasizes that in today's information society, access to digital platforms and technologies directly influences the formation of public opinion, political participation, and institutional accountability. The Internet has evolved from a technical network into a new public sphere where citizens, media, and governments coexist in a state of constant communication and debate. Democratic dialogue can thrive in this space, but only if access, transparency, and pluralism are equally guaranteed for all. The study emphasizes that, despite the EU's global leadership in digital regulation, there are significant contradictions between the proclaimed values of openness and the realities of market concentration, algorithmic manipulation, and social inequality. The growing dominance of transnational corporations, the spread of disinformation, and the persistence of the digital divide between social groups and regions limit the inclusive potential of Internet freedom. At the same time, European initiatives demonstrate efforts to transform technological progress into a mechanism for democratic renewal. The article concludes that Internet freedom in the European Union should be understood not only as a legal right, but also as a living democratic practice that requires constant protection and adaptation. Ensuring universal digital access, promoting media literacy, and strengthening public control over algorithms are necessary steps to preserve the integrity of the European digital public sphere. The future of European democracy increasingly depends on how successfully its institutions can transform the Internet from a tool of influence into a space of shared responsibility and civic trust.

Keywords: internet freedom, democracy, European Union, digital rights, public sphere, inclusiveness, transparency, governance.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025